

11. *Котлер Ф., Триас Б. Ф.* Новые маркетинговые технологии: Методики создания гениальных идей / Т. В. Виноградова (пер.с англ.), Л. Л. Царук (пер.с англ.). – СПб. : Издательский Дом “Нева”, 2004. – 190 с.
12. *Мунін Г. Б., Тимошенко З. І., Самарцев Є. В., Зміюв А. О.* Маркетинг туризму: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів : у 2 ч. / Європейський ун-т. – К. : Видавництво Європейського університету, 2006. – 427 с.
13. *Почепцов Г. Г.* Элементы теории коммуникации / Ровенский ин-т славяноведения Киевского ин-та “Славянский ун-т”; Институт международных отношений Киевского Национального ун-та им. Тараса Шевченко. – Ровно, 1999. – 143 с.
14. *Примак Т. О.* Маркетингові комунікації : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : Ельга, 2003. – 280 с.

Страшинская Л. В., Самонова Т. Б. Стратегическое планирование интегрированных маркетинговых коммуникаций.

В статье определена сущность маркетинговых коммуникаций, проанализированы основные подходы к стратегическому планированию интегрированными маркетинговыми коммуникациями и намечены направления их эффективного использования.

Ключевые слова: маркетинговые коммуникации, планирование, восприятие, маркетинговые коммуникативные сообщения бюджет маркетинга, корпоративная культура.

Strashinski L. V., Samonova T. B. Strategic planning of integrated marketing communications.

The article defines the essence of marketing communications, analyze the main approaches to strategic planning and integrated marketing communications outlined the directions for their effective use.

Keywords: marketing communications, planning, perception, communication marketing messages marketing budget, corporate culture.

УДК 658.5:338.45(477)

Темчишина Ю. Л.

Національний університет харчових технологій

РИЗИК ЯК КОМПОНЕНТА АКТИВНОЇ ДІЇ В ФОРМУВАННІ БЕЗПЕЧНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Досліджено сутність та важливі аспекти удосконалення управління ризиками діяльності вітчизняних виробничих підприємств в умовах глобалізаційних процесів, як атрибуту їхнього сучасного менеджменту.

Ключові слова: глобалізація, глобалізаційні процеси, позитивні якості глобалізаційних процесів, негативні якості глобалізаційних процесів, ризик діяльності підприємства, фінансовий ризик, управління ризиком, безпечний розвиток.

На сучасному етапі розвитку національної економіки пріоритетним напрямком виступає забезпечення економічного зростання, підвищення глобальної конкурентоспроможності виробничих підприємств зокрема та країни загалом.

Сучасні науковці та практики активно дискутують з питань щодо впливу глобалізаційних процесів, результатом яких є формування єдиного світового простору, на економічний розвиток національного виробництва та отримання на його основі позитивної динаміки нових соціальних стандартів з

акцентом на підвищення якості життя населення. З одного боку, національні виробничі підприємства через свою низьку конкурентоздатність перебувають в очікуванні негативних фінансово-економічних наслідків глобалізаційних процесів (спад виробництва, негативна динаміка доходів, низькорентабельна або збиткова діяльність).

З іншого боку, національні виробники з достатнім економічним потенціалом можуть досягти глобального рівня конкурентоспроможності і прогнозувати оптимальні фінансові наслідки глобалізаційних процесів, що вимірюються зростанням доходу, прибутку, капіталу підприємств та підвищення ринкової вартості підприємств на основі вартісно-орієнтованої моделі розвитку.

Найвагомішими роботами в дослідженні глобалізації, як фундаментальній тенденції розвитку світового господарства та сучасних глобалізаційних процесів, є публікації вітчизняних та зарубіжних науковців: Дж. Стіглец, Е. Тоффлер, П. Дікен, М. Портер, Ю. В. Шишков, В. С. Паньков, А. С. Гальчинський, А. А. Чухно, В. Д. Базилевич, А. С. Філіпенко, О. Г. Білорус, Я. А. Жаліло та інші; із дослідження проблем економічних ризиків – В. В. Вітлінський, І. А. Бланк, Л. І. Донець, І. Л. Литвинчук, В. М. Гранатурова, О. Л. Устинко, О. І. Ястремський, І. Т. Балабанов, М. Г. Лапуста, С. К. Рамазанов, М. В. Хохлов, Р. Кантільон, Ф. Найт, Дж. Нейман та інші.

Однак, вимагає фундаменталізації дослідження ризиковості діяльності сучасних виробничих підприємств в поєднанні з глобалізаційними процесами в економічному середовищі їхнього функціонування. Це дозволить удосконалити управління діяльністю та розвитком підприємств в нових умовах.

Метою дослідження є поглиблення теоретичної аргументації та означення модифікованого підходу до управління ризиками в системі формування безпечного розвитку підприємств в умовах глобалізаційних процесів.

Поняття “глобалізація” займає провідне місце в сучасній науковій думці та масовій свідомості. Його часто використовують як синонім “інтернаціоналізації”.

Інтернаціоналізація (от лат. *inter* – между і *patio* – народ) – процес сучасного розвитку, який формується із взаємозв’язків і взаємозалежності різних держав, їхніх суб’єктів господарювання та суспільних організацій, що створює умови виникнення та функціонування міжнародних об’єднань не тільки в економічній, соціальній та інших сферах суспільства.

Загальні стимули процесу глобалізації – це: економічна інтеграція; світова торгівля; комунікації; всесвітній поділ праці; загальні екологічні виклики; активність соціальних суб’єктів, які мають глобальні інтереси; культурна гомогенізація (стиль життя, мода, інше).

Як показав аналіз публікацій науковців, процес глобалізації – це процес закономірних, об’єктивних і еволюційних змін всіх сфер розвитку людського суспільства, що являє собою сукупність взаємопов’язаних процесів, які характеризуються визначеною направленістю і мають відповідні складові (суб’єкти, об’єкти, форми, рушійні сили, наслідки, тощо) [1, 5].

Економічна глобалізація, як окремий глобалізаційний процес, тісно переплітається, створює основу і домінує в усіх суспільних процесах, а також є фактором розвитку як національних економік і підвищення їх

конкурентоспроможності, так і окремих її суб'єктів – підприємств різних форм власності і господарювання. Тому важливим завданням нинішнього етапу наукових досліджень є вивчення впливу глобалізаційних процесів на розвиток підприємств. В цьому зв'язку можна аргументувати, що рушійною силою глобалізаційних процесів є формування глобальної економіки, первинними активними суб'єктами якої є підприємства промислового виробництва.

Сучасне промислове підприємство – самостійна складна організація, що здійснює діяльність в сфері матеріального виробництва, задовольняє потреби національного ринку та орієнтується на вимоги світового в результаті процесу глобалізації. Його функціонування ускладнене різними ситуаціями в операційній, фінансовій та інвестиційній діяльності, значна частина яких має низький рівень ймовірності щодо передбачуваності. Це формує невизначеність зовнішніх умов господарювання, які часто суттєво впливають на внутрішнє середовище підприємства, викликаючи симптоми нестабільності та загрози зниження ефективності діяльності. Невизначеність та конфліктність умов зовнішнього економічного середовища, його періодичні збурення та дифузне проникнення цих симптомів у господарську діяльність підприємств все більше загострюють увагу фінансових менеджерів на такому економічному явищі як ризик. Слід зауважити, що ризик в діяльності підприємства присутній завжди і повністю позбавитися його неможливо. Об'єктивність ризику полягає у його існуванні незалежно від суб'єкта, на який він спрямований. В сучасній глобальній економіці “ризик” історично набув статусу фінансово-економічної категорії і являє собою подію, яка може відбутися або не відбутися, і в результаті появи якої можливі три фінансові результати: негативний (збиток, втрати); нульовий (затрати дорівнюють доходу); позитивний (прибуток, дохід, фінансова стійкість).

Систематизація підходів до трактування категорії “ризик” дає можливість виділити два напрями – “результативний” та “процесний” [4, 6]. Серед трактувань категорії “ризик” за першим напрямом практично важливими є:

ризик – це небезпека здійснення непередбачуваних і небажаних для суб'єкта наслідків його діяльності;

ризик – усвідомлення можливості небезпеки виникнення непередбачуваних втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами, який вимірюється частотою, ймовірністю виникнення того чи іншого рівня витрат.

Трактування категорії “ризик” при використанні “процесного” напряму характеризується наступним змістом [2]:

ризик – це ситуативна характеристика діяльності будь-якого суб'єкта ринкових відносин, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі (або, навпаки, сприятливі) наслідки у разі неуспіху (або успіху);

ризик – це економічна категорія, яка відображає характерні особливості сприйняття зацікавленими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючої невизначеності і конфліктності, властивих процесам встановлення цілей, управління, ухвалення рішень, оцінювання, які ускладнені можливими погрозами і невикористаними можливостями.

Результати дослідження. Авторське модифіковане визначення економічного ризику, як об'єктивно – суб'єктивної економічної категорії, стосовно функціонування

підприємства в стохастичному ринковому середовищі з глобалізаційними процесами, має такий синтезований та деталізований зміст: економічний ризик – це ймовірність невизначеності та конфліктності, яка виникає при здійсненні підприємством операційної, фінансової та інвестиційної діяльності в конкурентному ринковому середовищі із загрозами безпеці, збуреннями та біфуркаціями, що провокують ймовірні якісні та кількісні зміни економічного потенціалу та спонукають до формування новітньої моделі економічного розвитку підприємства і можуть мати як позитивні, так і негативні фінансово-економічні наслідки.

Категорія економічний ризик в різних інтерпретаціях пов'язується з невизначеністю та конфліктністю.

Теоретична формалізація в первинному вигляді може бути виражена формулою:

$$y = f_y(x_n, x_k), \quad (1)$$

де y – ризик, як функція від ряду факторів – аргументів;

x_n – узагальнений комплекс факторів-аргументів невизначеності;

x_k – узагальнений комплекс факторів-аргументів конфліктності.

Узагальнені фактори невизначеності це:

– зміни та збурення фінансово-господарських умов, незалежних від поведінки підприємства, пов'язаних із зовнішнім мінливим ринковим середовищем як локальним (національний ринок), так і глобальним (міжнародний ринок);

– множинністю фінансово-економічних вимірів діяльності підприємства через систему кількісних та якісних фінансово-економічних показників, які плануються, аналізуються та використовуються для прийняття рішень суб'єктами – управлінським персоналом підприємства.

Серед факторів-аргументів конфліктності діяльності підприємства в ринковому середовищі з глобалізаційними процесами найвагомішими є ті, що пов'язані із соціальною прийнятністю бізнесу та корпоративною соціальною відповідальністю.

Ігнорування сучасним підприємством необхідністю результативно взаємодіяти з різними соціально-економічними суб'єктами формує певні загрози, які можуть трансформуватись в ризики. Тому виникає практична необхідність взаємодії підприємства з групами економічного впливу. Згідно поглядів сучасної економічної науки – це групи соціально-економічних суб'єктів, які здійснюють фактичний вплив на певні етапи ланцюга створення вартості, прийняття управлінських рішень на підприємстві, можуть сприяти або перешкоджати досягненню цілей підприємства, а також обмежувати доступ організацій до певних видів ресурсів або такий вплив може мати потенційний характер, тобто виникати в результаті або діяльності підприємства або діяльності соціально-економічних суб'єктів.

Сутність поняття “група економічного впливу підприємства” трактується державним стандартом Російської федерації, згідно якого групи економічного впливу можна розглядати як єдине ціле, рівнодійна інтересів частин, що визначають траєкторію руху організації [3].

Отже, ризик це об'єктивно – суб'єктивна економічна категорія. В загальній видовій класифікації ризиків діяльності підприємств в ринковому середовищі (виробничі, комерційні, маркетингові, фінансові) важливе місце займають саме фінансові ризики, ефективне управління якими забезпечує підприємству позитивні фінансові наслідки і в кінцевому підсумку продукує певний запас фінансової міцності

та потенціалу для безпечного стратегічного розвитку.

Для фінансової теорії та сучасної практики управління досить важливою є комплексна видова класифікація фінансових ризиків, які суттєво пов'язані з глобалізаційними процесами в економіці.

Фінансово-економічний зміст ризиків за їх видами характеризується специфічними особливостями.

Валютний ризик, властивий підприємствам, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність (імпортують сировину, матеріали, напівфабрикати та експортують готову продукцію). Проявляється в недоотриманні передбачених прибутків в результаті безпосередньої дії зміни обмінного курсу іноземної валюти, що використовується в зовнішньоекономічних операціях підприємства, на очікувані грошові потоки від цих операцій.

Інфляційний ризик характеризується можливістю знецінення реальної вартості капіталу (у формі фінансових активів підприємства), а також очікуваних прибутків від здійснення фінансових операцій в умовах інфляції.

Дефляційний ризик може бути виражений в падінні рівня цін на товари і як наслідок цього зниження доходів підприємства. Крім того, дефляційний ризик характеризує наявність ймовірності підвищення облікових банківських ставок і відповідно процентних ставок за користування підприємством кредитними ресурсами.

Процентний ризик полягає в мінливості процентної ставки на фінансовому ринку (як депозитної, так і кредитної). Причинами виникнення цього виду фінансового ризику є: зміна кон'юнктури фінансового ринку; зростання або зниження пропозиції вільних грошових ресурсів та інші чинники.

Інвестиційний ризик характеризує можливість виникнення фінансових втрат в процесі здійснення інвестиційної діяльності підприємства. Відповідно до видів цієї діяльності виділяються і види інвестиційного ризику: ризик реального інвестування і ризик фінансового інвестування (портфельний ризик).

Кредитний ризик існує у фінансовій діяльності підприємства при наданні товарного (комерційного) кредиту покупцям та його отриманні від іноземного постачальника товарно-матеріальних ресурсів. Формою його прояву є ризик неплатежу або несвоєчасного розрахунку за товарними операціями.

Податковий ризик має ряд проявів: вірогідність впровадження нових видів податків і зборів на здійснення окремих аспектів господарської діяльності; можливість зміни митних тарифів та процедур в зовнішньоекономічній діяльності.

Інноваційний фінансовий ризик пов'язаний з впровадженням нових правил міжнародного проектного фінансування, фінансових технологій, використанням нових фінансових інструментів, венчурного фінансування.

Важливим елементом управління такими ризиками є їхнє групування за рівнем можливих фінансових втрат, а саме:

допустимий фінансовий ризик. Він характеризує ризик, фінансові втрати по якому не перевищують розрахункової суми прибутку по здійснюваній фінансовій операції;

Показник допустимого ризику:

$$W_{\text{дп}} = W(X_{\text{дп}}) = P(X \geq X_{\text{дп}}),$$

де $W_{\text{дп}}$ – ймовірність того, що втрати виявляться більшими ніж їх гранично-допустимий ризик $X_{\text{дп}}$;

критичний фінансовий ризик. Він характеризує ризик, фінансові втрати по якому не перевищують розрахункової суми валового доходу по здійснюваній фінансовій операції;

Показник критичного ризику:

$$W_{кр} = W(X_{кр}) = P(X \geq X_{кр}),$$

де $W_{кр}$ – ймовірність того, що втрати виявляться більшими ніж їх граничнодопустимий рівень $X_{кр}$.

катастрофічний фінансовий ризик. Він характеризує ризик, фінансові втрати по якому визначаються частковою або повною втратою власного капіталу (цей вид ризику може супроводжуватися втратою і позикового капіталу).

Показник катастрофічного ризику:

$$W_{кт} = W(X_{кт}) = P(X \geq X_{кт}),$$

де $W_{кт}$ – ймовірність того, що втрати виявляться більшими, ніж їх граничнодопустимий катастрофічний рівень $X_{кт}$.

В цьому зв'язку, ключовою складовою в управлінні ризикозахищеністю діяльності сучасного підприємства є кількісне оцінювання ризику.

В загальному підсумку проведеного дослідження сформувався авторський погляд на модернізацію інструментів оцінювання та управління ризиками діяльності виробничого підприємства. Так, основними інструментами, які повинні забезпечити ефективність управління фінансово-економічними ризиками операційної, фінансової та інноваційно-інвестиційної діяльності в новітньому економічному просторі з глобалізаційними процесами є: індикативна діагностика зовнішніх загроз в поточній діяльності підприємства та стратегічному розвитку; прогнозування можливих ситуацій щодо трансформації зовнішніх загроз в фінансово-економічні ризики; уникнення, зниження, прийняття та передача ризиків в межах запасу фінансово-економічної міцності підприємства.

Висновки. Сучасні національні виробники функціонують у новітньому ринковому середовищі з глобалізаційними процесами, яке вимагає від них досягнення конкурентних переваг, долаючи ризики глобалізації.

Невизначеність і конфліктність трансформуються у ризик, який має об'єктивно-суб'єктивну структуру.

Ризики ринкового середовища з глобалізаційними процесами являють собою комплексний об'єкт управління, який вимагає кількісного підходу до його оцінювання в межах допустимого, критичного та катастрофічного і прийняття в цьому зв'язку раціональних управлінських рішень.

Безпечний економічний розвиток підприємства в ринковому середовищі з глобалізаційними процесами визначається як динамічний збалансований економічний процес з урахуванням фінансових та соціально-економічних наслідків перспектив розвитку підприємства, який за рахунок системи управління забезпечує мінімізацію ризиків та зниження відчутності загроз зовнішнього стохастичного ринкового середовища.

Подальші дослідження будуть сконцентровані на інтегруванні ризиків, пов'язаних з глобалізаційними процесами, в комплексний об'єкт управління, оцінюванні їхнього загального впливу на діяльність підприємства та врахування отриманих результатів у формуванні можливих варіантів безпечного перспективного розвитку підприємства.

Використані джерела:

1. Global Risks 2013. Eighth Edition. World Economic Forum, 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/>
2. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. – К. : КНЕУ, 2004. – 480 с.
3. ГОСТ Р51897 – 2002 “Менеджмент риска. Термины и определения” / Государственный стандарт Российской Федерации. – 2002. – Режим доступу до стандарту <http://gost.ruscable.ru/cgi-bin/catalog/catalog.cgi?i=61142&1>.
4. Лапуста М. Г. Риски в предпринимательской деятельности / М. Г. Лапуста, Л. Г. Шаршукова. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 224 с.
5. Паньков В. С. Глобализация экономики: сущность, реалии, виды на будущее / В. С. Паньков // Международная экономика. – 2009. – № 6. – С. 4-23.
6. Ризики, безпека, кризи і сталий розвиток в економіці: методології, моделі, методи управління та прийняття рішень : монографія / під заг. ред. проф. С. К. Рамазанова. – Луганськ : Вид-во “Ноулідж”, 2012. – 948 с.

Темчишина Ю. Л. Риск как компонента активного действия в формировании безопасного экономического развития производственных предприятий в условиях глобализационных процессов.

Исследована сущность и важные аспекты совершенствования управления рисками деятельности отечественных производственных предприятий в условиях глобализационных процессов, как атрибута их современного менеджмента.

Ключевые слова: глобализация, глобализационные процессы, достоинства глобализационных процессов, негативные качества глобализационных процессов, риск деятельности предприятия, финансовый риск, управление риском, безопасное развитие.

Temchishina Y. L. Risk as a component active in promoting safer economic development of industrial enterprises in the globalization process.

The essence and the important aspects of improving the risk management activities of domestic manufacturing enterprises in the globalization process, as an attribute of their modern management.

Keywords: globalization, globalization processes, advantages of globalization processes, the negative qualities of globalization processes, the enterprise risk, financial risk, risk management, secure development.

МАКРОЕКОНОМІКА

УДК 336.27

Галушка З. І.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Проаналізовано проблему відповідності боргової політики держави критеріям соціальної ефективності. Досліджено основні соціально-економічні наслідки неефективної боргової політики держави.

Ключові слова: боргова політика держави, державний борг, бюджетне корегування